

Dilemmaer i forældresamarbejdet

Her beskriver vi nogle af de dilemmaer i det inkluderende forældresamarbejde, vi har identificeret i forbindelse udarbejdelse af forskningsreviewet; se menupunkt "Review". om temaetⁱ. Konklusionerne i forskningsreviewet suppleres med fund fra forskningsprojektet "Børn, unge og forældre i udsatte positioner og deres positioneringsmuligheder i det tværfaglige samarbejde" fra 2020, som nogle af forskerne bag Inklusionshjulet har været involveret iⁱⁱ

De refererede forskningsresultater bygger således på reviewet og referencer til de enkelte forskningsrapporter.

Inden vi beskriver disse dilemmaer, vil vi kort definere, hvad vi forstår ved begrebet dilemmaer:

Vi ser dilemmaer som modsætninger, der på sin vis er uløselige, men hele tiden kræver stillingtagen. Et dilemmaperspektiv kan betragtes som et dialektisk perspektiv, hvor "virkeligheden" altid forhandles frem mellem aktører med forskellige perspektiver. Når man arbejder med dilemmaer, handler det således om at bevare et fænomens kompleksitet ved hjælp af forskellige perspektiverⁱⁱⁱ.

Generelt tyder det på at dilemmaer skærpes når kulturel diversitet eller etnicitet er i spil, og dermed indgår som en yderligere skærpende faktor i det inkluderende forældresamarbejde.

Konstruktioner af forældre

De professionelle konstruktioner af forældrene står centralt som en barriere i forældresamarbejdet i forskningsrapporterne. Det er de professionelle, der definerer samarbejdet og "vinder" definitionskampene. Forældre er nogle, der skal "ansvarliggøres", er "gode" eller "dårlige" forældre. Problemer, som f.eks. mobning er noget "iboende" i forhold til hjem/barn – en patologisering af forældre/børn og de forventes at tilpasse sig skolens/dagtilbuddets normer. For forældrene betyder dette, at de positionerer sig og udvikler strategier til at holde sig i det gode samarbejde med lærerne.

Forældresamarbejdet bliver spændt ud mellem frivillighed – her ligger der et indbygget løfte om inklusion - og truslen om opgivelse, der kan blive til eksklusion og klientgørelse.

Den professionelle bliver således meget styrende for forældresamarbejdet, og de konstruktioner, de laver af forældre, overtages af de andre forældre, så udsatte børn ekskluderes mere og mere. Forældre i en eksklusionsproces mister definitionsmagten, og forældrene bliver dermed reelt ansvarlige for samarbejdet. Forældrene føler sig til "eksamen" og oplever i eksklusionsprocessen indblanding fra mange professionelle. Samarbejdet bliver krævende og uoverskueligt.

De professionelles kategoriseringer af børnene afspejles i forholdet til forældrene, og de professionelle vedligeholder ubevidst strukturer, der er med til at begrænse kritik af dem selv.

Forældrenes kapitalformer^{iv} bliver afgørende for samarbejdet med den professionelle – selv om det ikke er nogen garanti at være tilstrækkeligt funderet kapitalmæssigt. F.eks. bliver det i forbindelse med mobning en udfordring for forældrene at balancere mellem loyaliteten med sit eget barn og samtidig holde sig i en samarbejdsposition med den professionelle og den professionelles definition af situationen – en udfordring, der, såfremt den ikke lykkes, ender med eksklusion, både af børnegruppen og forældregruppen. Et andet eksempel er kulturel forskellighed, hvor kulturelle kompetencer bliver oversat, så forskelligheden bliver en eksklusionsfaktor.

Forskningsprojektet "Børn, unge og forældre i udsatte positioner" konkluderer bl.a. at:

- Det er af stor betydning for forældrenes positioneringsmuligheder, om de bliver set som en del af løsningen eller som en del af problemet
- De professionelles forskellige problemforståelser og dagsordner får betydning for forældrenes positioneringsmuligheder
- Der er en tendens til, at de professionelle, der er tættest på familien, bedre kan se familiens behov. De kan også bedre se den forælder, de er tættest på, og dermed understøtte denne forælders positioneringsmuligheder og muligheder for at blive til- og genkendt som en anerkendelsesværdig forælder. Relationen mellem professionelle og forældre er altså af afgørende betydning
- Manglende kontinuitet i samarbejdet med bl.a. skift af socialrådgivere betyder, at forældrene kontinuerligt må re-positionere sig.
- De professionelles tilgang til forældrene, bl.a. forhold til ros eller anerkendelse får betydning for forældrenes positioneringsmuligheder

Dilemmaer:

Hvordan kan vi som professionelle etablere et godt og ligeværdigt forældresamarbejde på alle niveauer, når vi selv er (med)skabere af de ekskluderende processer?

Kan forældresamarbejdet reelt blive ligeværdigt, når vi befinder os i et magtfuldt rum, hvor magten "spiller bag om ryggen" på os?

Hvilke tilgange og værdier bør vi som professionelle lade være styrende i vores samarbejde med forældre og børn?

Positionsspil:

Der foregår et positionsspil mellem professionelle, forældre og børn, som kan indeholde voldsomme ekskluderende mekanismer, således kan bl.a. mobning iagttages at udvikles i børnegrupper og understøttes af dynamikker i forældre- og professionelle grupper. Det ses også, at konflikter mellem professionelle, forældre og i forældregruppen befordrer eksklusionsprocesser, f.eks. i form af syndebugkeeffekter. Børns deltagelsesbetingelser bliver herved meget konfliktfyldte. Endelig synes de unge i folkeskolens overbygning slet ikke medtænkt som medskabere af forældresamarbejdet.

Dilemmaer:

Hvordan kan man som professionel agere i børnenes og forældrenes positionsspil, når det er skjult – og man måske selv som professionel er med til at understøtte et ekskluderende spil?

Er det muligt at skabe reelle deltagelsesbetingelser for alle børn i dette konfliktfyldte farvand?

Hvor går grænsen mellem de professionelles ansvar, forældrenes ansvar og børnenes egen indflydelse på egne deltagelsesbetingelser? – og på individuelle og kollektive tilgange?

Samarbejdet:

Den enkelte professionelle, og lærerne i særdeleshed, står meget alene i forhold til forældresamarbejdet. Der mangler en fælles overordnet strategi i forhold til samarbejdet. Samarbejdet bliver således den enkelte lærers ansvar. Det ser også ud til, at der er uklarhed om, hvad man vil med forældresamarbejdet, og hvad det skal bestå i.

Forældregruppen er forskellig, og der er modsatrettede forventninger i forældregruppen. Lærerne ser ofte kun forældrenes uudnyttede ressourcer i relation til lektielæsning, men stiller også krav om engagement, uden at det bliver ekspliciteret, hvad de mener med det. Forældrene italesættes til en vis grad som nogen, der er mest interesseret i eget barn. Forældrene ved således ikke hvad der forventes af dem.

Forældrene på deres side efterspørger synlighed i forhold til skolens og dagtilbuddets arbejde. Forældrene savner reel indflydelse og efterlyser at faglige funderinger mht. mål, indhold, arbejds måder og vurderingspraksis gøres eksplicite og synlige.

Dilemmaer:

De professionelles position mellem: på den ene side forventning, krav, opbakning fra egen organisation samt egne forestillinger; og på den anden side forståelser af forældrene og forældresamarbejdet og forældrenes forskellige og modsatrettede forventninger.

Det tværgående samarbejde:

I forhold til samarbejde på tværs af professioner og afdelinger ses der en tendens til holdningen: "de andre" lever ikke op til samarbejdet. Det forventes desuden at PPR har en central rolle i formidlingen af samarbejdet mellem dagtilbud/skole og familieafdelingerne

Dilemmaer:

Der er måske en tendens til at se "splinten i din broders øje"^v, her samarbejdspartnerens, "men ikke bjælken i dit eget øje". For at forholde sig til dette dilemma må fokus rettes mod, hvordan man kan få øje på den bjælke, der spærrer hele udsynet og dermed peges på nødvendigheden af at kunne fastholde et dobbeltperspektiv med et samtidigt professions- og et forældreperspektiv.

ⁱ Review: Forskning og dilemmaer i det inkluderende forældresamarbejde, Januar 2013, Et NUBU projekt 2011 - 2012
Anette Nielsen, Doris Overgaard Larsen & Christian Quvang

ⁱⁱ Lene Krogstrup Jacobsen og Anette Nielsen (2020). Børn, unge og forældre i udsatte positioner og deres positioneringsmuligheder i det tværfaglige samarbejde. UC Syd.

ⁱⁱⁱ Almagt og afmagt : specialpædagogikkens holdninger, handlinger og dilemmaer
forfatter: Birgit Kirkebæk1. udgave. 2010. 224 sider Kbh. : Akademisk Forlag, 2010

^{iv} jf. Bourdieu, Pierre: "The Forms of Capital" in Education, Culture, Economy, Society. Oxford University Press, 1997

Ole Høiris (1993): "*Pierre Bourdieu og antropologi*": Jordens Folk(nr 2, 1993)

∨ Bibelen: Matteusevangeliet kap 7 v. 5